

**Элүүрье хамгаалгын
сайд Жаргаланта
нютагаарамнай
айлшалаа**

**ҮХИБҮҮДЭМНАЙ -
ҮНЭТЭ
БАЯЛИГАМНАЙ**

**Түрэнхэн нютагым
мэдэхгүйлтэ, түхэреон
Бургастайн тэг дунда...**

burunen.ru

2020 оной
августын 14,
№12 (12)

Буряад ҮНЭН

Долоон хоног бүрийн ниитэ-улас түрын сонин

99-дэхи жэлээ хэблэгдэнэ

ЭЭЛЬЖЭЭТЭ ХОНИ ХУВААЛГАН НОЕХОН НЮТАГТА

2012 оноос эхилжэ 24 - дугаар Хамба Лама Дамба Аюшеевы үүсхэлээр «Ниигэмы сүрэг» гэсэн түсэл бээлүүлэгдэсээр зургаан жэл болобо.

Энэ зургаан жэлы хугасаад ганцач манай Сэлэнгын тала дайдаар бэшэ, харин бүхы Буряад Оронмнай аймагуудаар «Арады хонин сүрэг» бэлчэжэ явдаг болонхой.

Жэл бухэн, зуны зулгы цагы сүүлчийн сарда Сэлэнгын аймагы Ноехон нютагта хурга хуваалган болдог. Мүнөө жэл августын 8 - нда заншалта есоороо үнгэрөө.

Үглөөны 10 цагаас Сэлэнгын, Закаамини, Түнхэны аймагуудаас хоничод холы холо гэнгүй зорьжо ерээд, 24 - дугаар Хамба Лама Дамба Аюшеевы хэлцээ баталаа.

Сэлэнгын аймагы засаг дарга Анислав Гармаев, Аймагы Хүдөө ажахын Хүтэлбэрийн даагча - Татьяна Базарова, Аймагы захиргааны үүсгүүдээр хүтэлэгчэ - Юрий Гребнев, Аймагы эмхидхэлы болон хуулийн Хорооны дарга - Людмила Эрдыеева (дополнить список гостей) гэсэн хүндэтэ айльчад энэ хэмжээ явуулганда оролцоо.

1100 хони, тэдны 950 - нь эмэ, 150 - нь эрэ хонинууд Ноехон нютагаас мүнөө жэл яваа. Түнхэны аймагы Зүүн Мүрин, Тооро, Толто нютагууд руу 300 толгой эмэ хони, Закаамини аймагы Харасай, Утаата болон Бортой нютагууд руу басал 300 толгой эмэ хонинууд угтөө.

Сэлэнгын аймагы Ташар, Бургаастай нютагууд руу 50- 50 толгой хони яваа, Зэдын аймаг руу 100 толгой хони явха.

Ноехон нютагы Эрдэм Салимзанов 200 толгой эмэ хони абжа, үшөө нэгэ ниигэмы сүрэг нютагтаа нэмээвэ. Залуухан Эрдэм хувүүн - адуучан, мал харха ехэ дурты, хар бага наснаасаа мориндо эльгэты, ажалыча, бэрхэ, доркуон хувүүн ем.

Хони авсан шэнэ хоничодтоо энэ харюусалгаты үйлэ хэрэгтэнэ амжалта хүргөөд, түрэл сайхан дайдымнай бүмбэгэр бүүвэй хонинууд бүрхөөжэ байхын хуцыл дөө!

«Арады хонин сүрэг» түсэл нэбтэрүүлдэг Сэлэнгынгээ хоничодты танилцуулхамнай :

1. Сэлэнгын Цайдам нютагы Владимир Мункуев 2016 оноос эхилжэ

300 хониноос авсан 300 хургануудаа ниигэмы сүрэг байгуулгад баяртыгаар тараасан ем.

2. Буряады эгээ үргэн баян Юрөө нютагы Түмэн Аюшеев дарга - хоёр хонин сүрэгты, 800 толгойты, 2016 оноос хамта дээрэнэ 1200 хурга ниигэмы сүрэг байгуулгад явуулаа.

3. Сэлэнгын Урмын-Адаг нютагы Игорь Доржиев 2016 оноос 800 хурга тараасан дээрээс өөрингөө хувид 500 хониты болсон ем. Хүлэс адхасны ачаар олдосон зөөри арьван байдаг гээч үнэн дөө.

4. Малда дурты Дагбаев Тимур олон зондо тусалха эрхэты ем. Тэрэны 300 хониты отара 2014 ондо байгуулагдаа. Энэ хугасаад Тимур Дагбаев ниигэмы сүрэгтэ 600 хурга бэлэглээ. Дэлгэр сэдхэлты хоничон цаашадаач энэ сайхан хэрэгээ үргэлжэлүүлхээр бэлэн.

6. Хара багаасаа мориндо ехэ дурты Дмитрий Гонсорунов хониты больжо, наснынгаа буян арьвадхаа,

2017 ондо 100 залуу эмэ хони, 200 түлгэнүүды цуглуулжа, сүрэг байгуулаа. 2019 ондо Гонсорунов 300 эх хонинуудты болоод байгаа. Тэндээсэнэ 50 ергэ, 50 хургалха залуу хонинууды ниигэмы сүрэгтэ дамжуулаа, 2020 ондо үшөө 100 хургалха хонинууды цаашань дамжуулха ем. Хурганы сайнда хониты, хонины сайнда хургаты байха гээч энэл жэшээгээр ойлгохоор.

7. Цагаас урда бидэнтэгээ хасан, Бурхандаа мордосон Пандэ ламын буянаар түрсэн Цыренжапов Дондогтоны хоёр хувүүд Буянта, Абида хоёр нэгэ-нэгэ хонин сүрэгты болсон байна. Цаашадаач энэ хэрэгээ амжалтаты явуулаг даа.

8. Дэлхэйдэ дэлгэрсэн хамшаг үвчэнөөс бээс сэргылхын хажуугаар энэ жэлдэ тэнжээсэн 200 хургануудаа Закаамин руу явуулаа. Эдуард Доржиев энэ түсэлдэ 2014 орсон ем. Тэрэ цагаас Баяр Цыдыпов нүхэртэгээ 1400 толгой тарган хони-

нуудаа үргэн талаараа бэлчээнэ.

9. Хасаг сэргэчийн үсэд нэтэрүү зан абари бээдээ шэнгээсэн Ноехон нютагы Баир Цыдыпов халдабарита үвчэны үед бээе амьяарлан, эхэ нютагынгаа эльдиндэ 1000 хони хургануудаа адуулсаар явна. 2020 ондо энэ нүхэрэмнай 200 хурга болон залуу эмэ хонинууды Түнхэн руу явуулаа.

10. Анхан сагдаагы алванда явхдаа Кавказда болсон үймөө усадхалгад орсон сэргэгчэ явсан Сэлэнгын Ацула нютагы Дансарунов Олег Дымчиков Дагба нүхэрингөө 600 хониты отараас 300 толгой хони авсан түүхэты. 2019 оноос эхилээд, зуу зуугаар хургаа тараажэ эхилсэн ем.

11. Дымчиков Дагвын отарын нүгөө 300 хонинууды Сэлэнгын Ёнхор нютагы залуу хувүүн Андрей Ринчинов авсан ем. 2019 оноос «Би - таанраас, цаашань - намаас» гэсэн ёсоор 100 хурга тараажэ эхилээ.

(Үргэлжэлэлынь 2 нюурта)

«АЛТАРГАНЫН» ХҮШӨӨ

«Алтаргана» нааданда зориулагдсан хүшөө Ага тосхондо бүтээгдэж, эдэ үдэрнүүдтэ баяры оршон байдалда нээгдэбэ.

- Тойрогы түб тосхондо арад зоны татаха үшөө нэгэ газар бии болобо. Хүршэ Монгол, Хятад гүрэнүүдтэ ажасуудаг буярад угсаатанда шухла удха шанарты «Алтаргана» гэсэн уласхоорондын нааданда зориулагдсан хүшөө босхооводь. Морин хууры түхэл хэлбэриты байсныныч учарты, юуб гэхэд энэ зэмсэг буярад арадымнай хатуу чанга, уралиг соёл, есо заншалымнай дабтагдашагүй сайхан байсны сүлдэ болобо ха ем, - гэжэ морин хууры гайхамшаг хүгжэм доро тус хүшөө нээлгын баяр ёсолот үнгэргэхэдөө, Үвэр Байгалы хизаараас Федерациин Зүблэлы гэшүүн

Баир Жамсуев тэмдэглээ.

Мүнөө жэл Ага тойрогто болохо байгаад хойшолуулагдажа, 2021 ондо үнгэргэгдэхөөр түсэблэгдэсэн «Алтаргана» нааданда бэлдэхэлы ээльжээтэ шатадань тус хүшөө нээгдэбэ.

- «Алтаргана» гэсэн хүшөө Ага тосхоны түбтэ оршодог сквер болбосон түхэлты болгохо талаар сүүлчийн хэрэгүүды нэгэн мүн. «Аяты зохид хотын оршон байгуулха» гэсэн үндэсэн түсэлы шугамаар тойрогоймнай табан сууринда хамта дээрээ 20 сая түхэргы ажалнууд хэгдэж байна, - гэжэ Агын Буярады тойрогы Захиргааны хүтэлбэрлэгчэ Буянто Батомункуев тоособо.

Тус хүшөө Ороды Холбоото Уласы габьяата архитектор Болот Дондоков урлан бүтээгээ гэжэ тэмдэглэлтэй.

aginskoe.ru

ЗОНЫ ТОО ЭЛИРҮҮЛЭНГЭЭ

Ерэхэ 2021 ондо үнгэргэгдэхэ хүн зоны тоо бүридүүлгын үедэ манай гүрэны эрхэтэд 23 асуудалда харюусаха болоно.

Хэды насты, ямар гүрэны эрхэтэд байсан тухайгаа, хэзээ, хаана түрөө, ямар эрдэмтэ, гэр бүлынгөө байдал гэхэ мэтын асуудалнуудта харюусаха болонот. Тэрэны хажуугаар өөрынгөө байр байдал, хэзээ баригдсан тухайн хуу хөөрхэ болохот. Манай гүрэны дэвэсхэр дээр цаг туур байрласан хари гүрэны эрхэтэд 7 асуудалда харюусаха. Хааных эрхэтэн бэ, юу бэдэржэ манай нютаг ерээб, байха болзороо, хэды насты байснаа мэдүүлхэ болоно.

Энэ тоо бүридүүлгын үшөө шэнэ ем гэхэд, хэр зэргэ ород хэлэ мэдэ-нэвиидь, үшөө ямар хэлэн дээрэ хөөрэлцэжэ чадхавиидь гэжэ хэлжэ үгэхэдэ. Тэрэ мэдээгээр ямар хэлэ хэр зэргэ хэрэглэгдэнэб гэжэ эли тодо болхо. Тэхэд, таанар дээдэ, болон дунда мэргэжэлы сургуули хайшан гээд аваавэл дээр байхаб гэжэ өөрынгөө санамжа хэлэхэ аргатыт.

Тоо бүридүүлгын энэ хэрэгтэ олон ондоо янзаар оролцохо арга бии. «Госуслуги» гэсэн порталда ороод, анкетэ бэшчэ болхо. Үгы вэл, тухай газарта очоод мэдээгээ үгэхэ аргатыт.

Булат БАДМАЕВ

УРАН БҮТЭЭЛЭЭ ҮРГЭХЭНЬ

ХII-дугаар Бандида Хамба лама Даши-Доржо Этиг-ловтэ зориулагдсан

Оюунай ба эдэй соёлой ехэ наадан Буярад орондо эмхидхэгдэхэнь. Гэгээн түрэлтэ Багшада үргэл хэхэ, мүн сүзэглэн зальбархын тула уран бэлигтэнэй зохёохы хүсэ элсүүлхэ зорилготой тус ехэ нааданай үедэ арадай гар урлалай бүтээлнүүдэй урилдаан-үзэсхэлэн үнгэргэгдэхөөр багсаалагдана.

Буддын шажанай соёлой, Буддын шажанай номнолой, Буярадай дасан дугануудай, нангин газарнуудай асари ехэ хүсэ алдаршуулха, мүн ХII-дугаар Бандида Хамба лама Даши-Доржо Этиг-ловэй ба суута лама санаартанай сургаал дэлгэрүүлхэ талаар зохё-

охы ажалнууд тус ехэ нааданай үедэ дурадхагдаха.

- Уласымнай аймаг бүхэнөөс уран гартай дархашуул ба бусад зохёохы ажалтан Этигэлэй Хамба ламада үргэлөө хэнгээ, адистань хүртэхэ ем, - гэжэ Арадай уран бэлигтэй түбэй ажалшад дуулгана.

Эрхим бүтээлнүүдэй үзэсхэлэн Ивалгын дасанай дэргэдэ сентябрийн 21-дэ дэлгэгдэхэ. Модоор, үйсөөр, арсаар, түмэрөөр, ясаар, шулуугаар, адуунай дэлсээр, эшгэгээр уран сайхантай бүтээлнүүды хэдэг зоноос гадна, оёдолшодч оролсохо. Тус үзэсхэлэндэ дэлгэгдэсэн зүйлнүүд үргэн олонийн сонорто Интернетдэй ашаар хүргэгдэхэ гэжэ тэмдэглэлтэй.

«Буярад үнэн» мэдээсэлэй албан

СУРГУУЛИНУУД НЭЭГДЭХҮҮ?

Шэнэ суралсалы жэл заншалта ёсоороо эхилхэ, холоос суралсал болкүй гэжэ эли болоо. Энээн тухай шуухала мэдээсэл Ороды Холвоото Уласы гэгээрэлы сайд Сергей Кравцов ээльжээтэ зүблөөн дээрээ эдэ үдэрнүүдтэ соносхосон байха ем.

- Суралсалынгаа шэнэ жэлы сентябрийн 1-ы сайндэр эхилхыгээ бэлэсчэ байнады. Заншалта аргаараа суралсалаа явуулхадь гээд тэмдэглэхэ шуухала. Дистанцион сургалга хараадаа аванагүйд.

Гэхэты хамта гүрэны нэгэдэмэл шалгалта үнгэргэхэ үедөө хэрэглэсэн сэргэлэмжын ажалаа хараадаа аван хүдэлхэдэ. Роспотреб-хиналтын үгэсэн бүхы эрилтэнүүды сахихадь, - гэжэ гэгээрэлы сайд тэмдэглээ.

Харин тэрны урда Ороды Холвоото Уласы Засагы газары Түрүүлэгчэ Михаил Мишустины хэлсэнээр, суралсалы жэлы хайшан гээд эхилхэ тухай августын 20-до элирхэ, нютаг мого бүхэндэ энэ эрилтэ ондо ондоо байха ем.

Булат БАДМАЕВ

ЭЭЛЬЖЭЭТЭ ХОНИ ХУВААЛГАН НОЕХОН НЮТАГТА

(Үргэлжэлэлын. Эхинь 1 нюурта)

12. Ноёхон нютагта Сашка Болхоев гэхэд, бүхы зон мэдэхэ. Олондо тусты ажал шэлэн авалгын урда Саша элдэб хүдэлмэри хийсэн байгаа. Мүнөө түрсэн абгын хэлсэнээр, залуу хувүүн зүб шийдхэвэр абжа, нэрэ алдараараа - Александр Юрьевич гүүлхээр болонхой. Цаг цоогоо зүб мурөө шэлэн абалга гэхч энэ насны жаргал гээчэнэ зүб ем.

13. Этигэл Хамба Ламын Найры хоёр аваргын хонинууд олошоржол байна. Арад олонингоо омогорхол болсон аварга бүхчүүл хэды үед байг бардам сууха ёсты. Тымээс, Зоригто Цырендондопов энэ түсэлы түрүүчүүлы нэгэн болодог, Ноёхоной 2-тэ аваргань - Бадмаев Сергей. Этигэлы Хамба лама «Хара үнгэты хони эгээ хүчэ чадалты» гэжэ айлдаснынь бү мартаг. Захяагын дүүргэхэ ажалыча, малын хувүүд олоны дундаас гаржал байха гэжэ найдыл даа.

14. Сэлэнгын Ёнхор тосхоныхин Гоншог лама, Жадамбаева Соелмаа хоёры ударидалга доро 4 Бандида Хамба Ламын мүнделсэн Хоньны Нёго нютагта Бодисадвын 4 суварга бүтээсэн ем. Энэ буянты учараас эхилээд, Соёлма Жадамбаева 2016

оноос харжа байсан 500 хониноос 200 хургаар ниигэмы сүрэгтэ хуваажа үгөө, тымээс 4 жэл цоо 800 хурга тараасан байна. Альгаараа ажалаа бадарааж, амидаралаа буянаа арьбадхаж сууха гэхч энэл дээ.

15. Сэлэнгын Тохой нютагы Гар-

маев Саян 2019 ондо 300 хурга аваад 2021 оноос 100 хурга тарааж эхилнэ.

16. Мал хараха - ама тосодохо, хони үдхэхэ - буянаа арьбадхаж гэсээр Сэлэнгын алдар Суута Сүтэй нютагы Дабаев Содбо Галина нүхэртгыгээ 2016 ондо 500 хурга аваад, 2018 оноос 200 хургаар тарааж эхилээ.

17. Сэлэнгын Үвэр-Зөөхэй нютагы олон ем мэдэдэг Виктор Бизыев нүхэр 2014 ондо хониты болоод 2016 оноос 400 хурга тасарангүй тарааж байна.

18. Урмын-Адаг нютагы Чагдуров Буянта 2019 ондо 300 хурганда хүртөөд, 2021 оноос 100 хургаар тараахэ түсэбты.

Хэлцэсэндэ хүрэхэ, хэлсэнэ дүүргэхэ цэхэ цэвэр занты, «Арады хонин сүрэг» гэсэн түсэл амжалтаты явуулжа байсан Сэлгөөхэн Сэлэнгын дуулимда ажалы жолоо бүхөөр адхасан нютагаархидтаа баяраа мэдүүлээ!

«Нютагы сонинууд»

АЙМАГЫ ХҮДӨӨ АЖАХЫ

«Сэлэнгын аймаг» гэсэн нютагы засагч байгууламжийн засаг дарга Станислав Дашиевич Гармаев ажлы талаар аймагын хүдөө ажыхуудыг танилцуулахад харжа байна.

Түрүүн Ноехон нютагта хүдөө ажыхы хэр хүгжэж байна гэж хараад гараа. Муноо, Жаргаланта нютагта мал барьдаг, Любовь Найдановаг КФХ, каркасна – тентово үхэры байр ошчо харава. Энэ үхэры байр 2015 ондо грантова (буцалтагүй мүнгэны) дэмжлэгээр худалдажа абтасан байн. Таван жэл цоо энэ байраны ехэ сайн талаас харуулаа (нэгэч засавариин ажалнууд хийгдээгүй, тэрэл шэнэхэн зандаа үлдээты, малы байрын зайн гал ехэ гаргашалагдаагүй гэж тэмдэглэмээр.

Удаадахь ошчо хараха хүдөө ажыхы – Харганаа нютагы Бадмаев – Цырен Дамбаевы фермэ. Эндэ сүүгээр элдэб эдэс хоол буйлуулжа, Гусиноозерск хонь «Дельта» дэлгүүрт худалданда тавьдаг. Энэ КФХ – ги болон бусад фермернууды шу хала асуудалнууды нэгэнь хаддаа – ажалчад хүртэнгүй. Үшөө тэхэд, хүдөө ажыхынгаа газар

яаж хашаалха.

Харганаа нютагы Анатолий Цыбденовы КФХ хартаабха, огороды эдээ ургуулжа. аймагынгаа сургуули болон хүүхэды цэцэрлигүүдээр үгэдэг.

Мүнөө жэл халдаварыта муухай үвчэны байдалаас энэ КФХ ургуулсан эдээ хоолоо худалдахань бэрхэ болоо. Анатолий Цыбденов газар сэргээхын ажал хийдэг ем. Ехэ томо огороды эдээ хадагалдаг газарты, тымээс бүхы жэл цоо аймагынгаа сургууль болон хүүхэды цэцэрлигүүды ургуулсан эдээгээр хангадаг.

Үшөө нэгэ томо хартаабха ургуулдаг үйлдвэр – Владимир Будаевы КФХ, басал газар сэргээхын ажалнууды явуулдаг, огородынгоо эдээ хадагалха газарты. Аймагы засаг дарга Станислав Дашиевич поли дээгүүрнь ябжа харсанынгаа удаа, «Доодо Бүхэны» гэсэн нютагы засагы сомоны байгууламжада болон Эд зөөриин, газары харилцааны болон хото барилгын Хороондо Владимир Будаевта эзэнгүй газары хуби үгэхэ гэжэ асуудал шийдэхы даалгаа.

Сэлэнгын аймагы мэдээсэлы алван

ЭЛҮҮРЫЕ ХАМГААЛГЫН САЙД ЖАРГАЛАНТА НЮТАГААРАМНАЙ АЙЛШАЛАА

Августын 5 – да, Жаргаланта нютагтамнай Буряад Уласай Элүүрые Хамгаалгын сайд Евгения Лудупова, Арадай хуралай сунгамал Светлана Будаева, Хяагтын, Захаминай, Зэдын аймагхаа олон айлшад буужа ерээ.

Сэлэнгын аймагай засаг даргын нэгэ дугаар орлогшо Светлана Бубеева, Аймагай сунгамалнуудай зүблэлэй дарга Александр Балдаков, «Жаргалантын» гэсэн нютагай засагай сомоной засаг дарга Цыретор Халзанов, ФАП-ай даагша Ольга Рантарова гэгшэд хүндэтэ

айлшадаа угтажа абаа.

Манай нютагай эмнэлгын газар 2014 ондо баригдаһан байна. Айшад буужа манай ФАП-ай мүнөөдэрэй байдалаар, ажал хэрэгээрэнь нонирхоо. Энэ уулзалга «Олонийтын бэын элүүрые бүхижүүлгэ» гэхэн можохорондын түсэлөөр үнгэрөө. Нютагай мүнхэ дурсаалай ба Г.Д.С. Шариповой хүшөөдэ сээсэгүүды даалгажа зорюулагдаа. Энэ хүшөө манай Сэлэнгын аймагай Гусиноозерск хотын ЦРБ даан абажа ябадаг.

Жаргалма ДАНЗАНОВА, Жаргаланта нютаг

МАЛАЙНЬ ЫЭЕ – МАНАЙ ИИШЭЭ

Энэ зун Монгол Уласта бороо ехээр оржо, олон толгой мал урыда абтажа хохидоо. Тэгэж үхсэн үхэр малы хээнүүд Буряад орон руу оросчо ерхэдээ болхо. Энэ учраар Хяагтын аймагта ажалы тусхай бүлэг байгуулагдаба.

хээнүүды түүжэ, ветеринарна албантай хамта усадхаха талаар ажал ябуулха тусхай бүлэгүүд байгуулагдаа. Тэгээд үнгэрсэн долоон хоног цоо нэгэч ем олдоогүй, гэжэ аймагы эдэбхитэд дуулгана.

«Новости» РИА-гы мэдээсэлээр, июль сарда Монголы хэдэн аймагта үер боложо, 7 мянга гаран толгой мал осондо абтаа. Үхсэн үхэр малы хээнүүды хараа саа, 8-914-050-19-11, 8-301-42-91-

606 гэсэн дугаарнуудаар дуулгагы гэжэ Хяагтын аймагы Захиргаан гуйна.

«Хяагта инфо» гэсэн аймагы эдэбхитэды бүлгэмы мэдээсэлээр, августын 1-дэ Наушки, Харанхой, Хяагтын-Адаг суури-нуудта онсо байдал сэргылхэ талаар хорооной шийдэхэбээрэ адаглалтын талмайнууд байгуулагдаа.

- Сэлэнгэ мүрэны осор оросчо ерсэн

«Буряад үнэн» мэдээсэлэй албан

НОЕХОН НЮТАГТА МОРЬ УРИЛДААН

Табан хушуун малы гэсэн түрүүндэ мори ороно. Буряад арад гээч моригоо «морин эрдэни» гэжэ миин нэрлээгүй. Мори хадаа мальча арадымнай эгээл ехэ тусалагчань байгаа. Тымээс буряад хүн морь хоёр тасаршагүй нягта холвоотой.

Урда цагта буряад үхивүүд 3-4 настыгаасаа эхилжэ, номгон морины норуу дээр ябжа сордог байгаа. Эрэ хүн бээ чангалжа, хүлэг моринынгоо хүчинь, хүлын хурданы үзэхыгээ мори урилдаанда оролцо-дог болодог сан.

Монгол үлтэры мори гээч бээер набтарч саа, чанга шиираг бээты, эсэхэ сусаагүй харайсаты.

Мүнөөч үед монгол үлтэры морьнууды усхөөдэг болонхой. Жэл бүхэн урилдааны тэмцээнүүды үнгэргэдэг заншал сэргээгдээ.

Августын 8 – да, Сэлэнгын аймагы Ноехон нютагта ээлжээтэ хони хуваалганы удаа, мори урилдаа үнгэрөө. Эндэ Бэсүүры аймагы

Харлан нютагаас, Ивалгын аймагы Оронго нютагаас, Зэдын аймагы Цагаатай нютагаас, Хяагтын аймагы Ехэ Нёгоос болон Ноехон нютагы морьнууд урилдаа. Бүхыдөө 50 -аад морь гүйгээ.

Тэмцээны дунгүүдээр – 1 жэлты дааганууд дунда:

Түрүүчийн суурь – Гомбоев Жаргалсайханы морь, Харлан;

2 – ты суурь – Раднаев Булады морь, Харлан;

3 – ты суурь – Бадмаев Гомбын морь, Оронго.

2 насты – Шүдэлэн:

Түрүүчийн суурь – Салимзянов Эрдэмы морь, Ноехон;

2 – ты суурь – Гомбоев Жаргалсай-

ханы морь, Харлан.

3 насты – Хизаалан:

Түрүүчийн суурь – Малакшинов Петры морь, Эздэ;

2 – ты суурь – Бурунов Түмэны морь, Харлан;

3 – ты суурь – Бадмаев Гомбын морь, Оронго.

Ехэ настан дунда:

Түрүүчийн суурь – Бадмаев Серезын морь, Ноехон;

2 – ты суурь – Малакшинов Петры морь, Эздэ;

3 – ты суурь – Цырендондопов Зоригтын морь, Ноехон.

Хатар морьнууды дунда:

Түрүүчийн суурь – Гуржапов Баир, Харлан;

2 – ты суурь – Малакшинов Петры морь, Эздэ;

3 – ты суурь – Дашиев Зоригтын морь, Ехэ Нёго.

Сэлэнгын аймагы мэдээсэлы алван

ҮХИБҮҮДЭМНАЙ - ҮНЭТЭ БАЯЛИГАМНАЙ

Хүн бүхэнэй жаргал ондо ондоо ааб дээ. Харин би нэгэ бүлын жаргал тухай хөөрэхэ дурам хүрэнэ. 1964-1965 онуудта Новоселенгинск тосхоной интернат-сургуульда 7-тй ба 8-тй ангиуудта сураа хүм. Гоё саг бэлэй! Совет гүрэн байгаа. Эхэ эсэггүй, али мальчадай үхивүүды интернат-сургуулинуудта соргодог байгаа. Би ходоодо дулааханаар тэрэ саг дурсан сандагаб. Манай ангида хорёод үхивүүд сордог сэн. Манай дунда Ульяна юугээрээш илгардаггүй бэлэй. Нарийхан бээтэй, мойл шэнги харахан нюдэтэй, үсөө гоёор гүрөөд ябадаг сэн. Тэрэ сагаас аяар 53-55 жэлнүүд үнгэрчөө. Сагай түргэн эрбэхэ гэшэнь!

Ульянамнай дансата саарсаараа Дулмажав гэжэ нэртэй ем. Юундэ Ульяна болооб гэжэд, иимэ нэгэ ушар бии. Тэрэ сагта бидэ ехэ сонирхожо, Александр Фадеевэй «Молодая гвардия» гэжэ зохёол уншадаг байгаад. Аймагай номой сан сургуулясамнай холо бэшэ хадань бидэн ходо тэндэ сонин ба сэтгүүлнүүды уншахы ошодог сэмдэ. Манай Дулмажавта Ульяна Громова зүрхэндэнь ехэл дүтэ байгаа. Тиигээд Ульяна гэжэ нэрын өөрынгөө хоёрт нэрэ болгоо. Наймат анги дүүргээд, Ульянамнай Улаан-Удын хүдөө ажахын техникумдэ ветеринарна тасагта ороо сэн. Тэрэ техникумээ дүүргээд, 1968 ондо ажал дээрээ Анатолий Пылович Бимбаевтай танилсажа, айл булэ болоо. Тэрэ 1979 ондо өөрынгөө техникумдэ үшөө дахин бусча, зоотехник мэргэжэлтэй болобо.

Сэлэнгынгээ аймагта насараа хүдэлөө. Ехэ Сагаанда «Темник» совхоздо, аймагай Ветеринарна хүтэлбэридэ ажаллаа. Тиигээд 1999 ондо наснынгаа амаралтад гараа. Ульяна Пурбуевна хүдөө ажахын ветеран, Эхын алдар солын 1-тй шатын ордентой, олон грамотануудтай ем.

Үри хүүхэды түржэ, хүл дээрэнь табиха гэшэ эхэнэр хДнэй эгээл ехэ уялга болоно. Манай Ульяна аяар 9 сайхан үхивүүды түржэ, хулын дүрөөдэ, гарын ганзаада хүргөө. Эгээ ехэ шагналань – 5 хувүүд, 4 басагад, 28 аша эзэнэр, 2 гушанар болоно. Үхивүүдэнь бултадаа ажалтай: Сокол тосхоной үхивүүдэй «Соколёнок» клубай захирал, шүдэнэй эмчэн, техник-механик, жолоошод, кочегар, кафе эмхидхэгшэ, «Сэсэг» оптикын хДдэлмэришэн...

Гэрэй эзэн Анатолий Пылович Бимбаев 1944 оной ем. Сургууля саг соогоо

дүүргээд, трактористаар ажаллаа. 1964 ондо Буярад Уласай хүдөө ажахын институтта ороо. Малда ехэ дуртай байжа, ветеринарна факультэдтэ соржо, малай эмчэн болоо. Врач мэргэжэлтэй хүн нэгэ хэды хүниие эмчэлхэ, харин малай эмчэн олоны

абарха ба аргалха гэжэ Анатолий Пылович сайн мэдэхэ. Ажалайнгаа намтар Ярууна аймагта «Юбилейный» гэжэ совхоздо эхилээ. Хоёр жэл тэндэ хүдэлөөд, нютагаа бусча, «Бестужевский» совхозой малай эмчэн болоо. Тэрэ нэй удаа «Темник» совхоздо

Жаргаланта тосхоноор ажаллаа.

Би олон ветеринарнууды мэдэхэб, харин хэн нэгэн малда операци хээ гэжэ дуулаагүйб. Ветеринарнууд малай үвэсхэтэй сасуу сайн муугаарнь илгэжэ хээлэ, мясокомбинат эльгээдэг байгаа шуу. Анатолий Пылович тиймэ бэшэ. Хурга хонинуудаа үхивүүды эмчэлсэндэл сахижа байгаад, эм дом үгэдэг сэн. Тойлгойгоо үвэссэн малда, малай түржэ ядахадань, операци хэдэг тиймэ гайхалтай Айболит Сэлэнгэ аймагта ажалладаг байгаа.

Насанайнгаа амаралтада гараад, олон аша эзэнэрнүүдээ Ульянатайгаа харалсана. Ульяна настай болжжо, зурагууды зурдаг болоо сэн. Иимэ бэлиг хүндэ бии болхонь гайхалтай. Ульяна Анатолий хоёр гурван зөөлэны эдлэжэ сууна: зөөлэн эдээ эдижэ, зөөлэн дэвэсхэр дээр амаржа, олон аша эзэнэрэйнгээ зөөлэн үгэнүүды дуулжа явана. Хүндэтэ ава эжы хоёр 2007 ондо үхивүүдтээ Улан-Удын Сокол тосхон нүүжэ ерэнхэй. Амаралтын үдэрнүүдтэ үхивүүдэй шуяан эгээл дуратай хүгжэм мэтээр тэдэ нэйдэ эдэлдэг.

Василий АЮРОВ,
Олзын хэрэг эрхилэгшэ

НОЕХОНООС ГАРБАЛТЫ БЭЛИГТЫ БАГША

Ноехон нотагымнай мэдээж, эгээн хүндэт, хурца гүнзгий бодолты хүнүүд нэгэн - Валериан Дугаржапович Ринчиновы нотагымнай зон, цугтаа хүдэлсэн нүхэдэн, сургуульда заалгасан шабинарань дулааханаар доцоогоо санжа, омогорхон дурсадаг. Энэ жэлы эхиндэ хүндэтэ багшамнай 80 жэлынгээ ой тэмдэглэхэ байгаа.

Валериан Дугаржапович 1940 оны январь сарда Ноехоны сомоны Зала сууринда түрсэн байна. Авань Дугаржап Николаевич, Эцэгэ Ороноо хамгаллын дайны ветеран, 1948-1950 онуудаар түрэл колхозынгоо түлүүлэгчээр хүдэлөө. Валериан Дугаржапович Ноехоныгоо долоон жэлы ба Хяагтын интернат сургуулинууды дүүргээд, Сергей ахынгаа хойноос Буряады Гүрэны институты оюутан болоо.

1963 ондо физикын багшын диплом авсан залуу мэргэжэлтэн Новоселенгинскийн, 1964-1966 онуудаар

Юрөөгы дунда сургуулинуудта хүдэлөөд, 1967 оноос түрэл Ноехонынгоо сургуульда физикэ зааж эхилсэн намтар. Бэрхэ тамирчан, эрхим шатарчан, нотагынгаа түүхэ, арад зонынгоо урданы ажабайдал сайнаар мэдэж хөөрэдэг багша сурагчадынгаа зүрхэ сэдхэлэ татадаг бэлэй. Ухивүүд багшадаа дурлан «Батя» гэжэ нэрлэдэг сэн. Талаан бэлигты багша, бэрхэ методист Валериан Дугаржапович 1972 ондо суралцалы талаар директоры орлогчоор, харин 1974 ондо директорээр томилогдоо. Энэ ажалаа урагшатыгаар ударидажа, амаа абьяас бэлигээ харуулаа бэлэй. Хүдэлсэн жэлнуудтэнь сургуулимнай аймаг цоогоо республикадач түрүү зэргэдэ ябадаг сэн. Түрүүчин медалистууд сургууляа дүүргэж эхилбэ, Бухароссиин олимпиадануудта, слёдуудта хаваадаха шивүүд бии болобо (1975, 1978, 1979, 1980 онуудаар), ехэ сайн дүнгүүдтэгээр сурагчады бригада хүдэлжэ эхилээ. 9-тэ табан жэлы дүнгөөр сургуулимнай «Творческоор хүдэлдэг коллектив», зарим багшанар «Творческоор хүдэлдэг багша» гэсэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө сэн. Харин сургуулимнай захиралда «9-хи табан жэлы ударины» гэсэн тэмдэг баригдаа бэлэй.

Валериан Дугаржапович 1977 ондо «Россин арады гэгээрэлы отличник» гэсэн үндэр нэрэдэ хүртөө, 1978 ондо Бухароссиин багшанары сьездэдэ хабаадаа, 1981 ондо «Хүндэлэлы Тэмдэг» орденоор шагнагдаа сэн.

Олон зоны ажалда урагшаты, дүршэл эхэты хүтэлбэрлэгчэ байсанаа үшоо дахин харуулаа бэлэй. 1981 ондо Валериан Дугаржапович Гусиноозерскийн гороно-гы даагчаар, харин 1985 ондо Сэлэнгын аймагы суралцалы тасаг даагчаар томилогдоо. Энэ ажалда хүдэлжэ байхадаа хамаг талаан бэлигээ, баян дүй дүршэлөө зориулаа. Бургаастай, Поворот, Доодо Убэхэн, Булюэтэ, Нуур-Тухум сууринуудта шэнэ сургуули баригдаж тушаагдаа, хэдэн олон багшанарта гэр байра баригдаа. Олоны хэрэгы түлөө хийсэн ажалань тоолжэ барашгүй.

Гүрэнынгөө эрдэм гэгээрэлдэ ехэхэн хубитаа оруулсаны түлөө Валериан Дугаржапович «Россин Федерацин габыата багша» гэсэн нэрэ зэргэдэ хүртөө сэн. Энэ үндэр шагналаа өөрөө авжа үрдөөгүй бэлэй.

Валериан Дугаржапович найдамты насны нүхэр, налгай цагаан сэдхэлты ава, энэрхы зөөлэн үгэн ава сэн.

Бэрхэ талаан бэлигты, гүнзэгы ухаан бодолты, үргэн дэлгэр сэдхэлты Буряад Оронынгоо бодото хүвүүд нэгэн - Валериан Дугаржаповичийг олон зон санан санан явдаг. Харин түрэл Ноехон нотагын сургуули нэрын мүнхэрүүлэн нэрлүүлжэ явна.

Д.ДАРМАЕВА,
багшын ажалы ветеран

АРШААН БУЛАГУУДАМНАЙ ХАРЬЯЛАН БАЙГАЛ

Урдань манай Үбэр-Зөөхэй нотагын дэбисхэр дээр олон тоот булагууд газар дороос бурьялан гарж байдаг байсан юм. Тэрэ булагууды олонхын ехэ тусты, эмты домты гэжэ манай нотагы настшуул хэлдэг. Харин зарим булагууд мүнөө хатанхай гү, али осонь шэргэжэ заа болоод байдаг. Хүнүүды байгаа-лаа гамнангүй, саланшагаар хандаснаас болоо гэжэ бултанда мэдээжэ ем ааб дээ.

Нуур-Түхэм тосхоноос ехэ холош бэшэ, баруун хойд зүгтэ, Аршаан хүнды гэжэ үзэсхэлэнтэ сайхан, ехэ гоё газар бии. Тэндэ хүны үе мүсны, яс усны, арасны үбшэнүүдээс аргалдаг, тусалдаг Хубалы аршаан бии ем. Тэндэ зундаа манай «Эрдэм» хамтралы ажалшад олоноороо ехэ дурты амаржэ, бээ эмшэлдэг байсан. Сүүлы жэлнүүдтэ аршаан ехээр гархы болоод, хүн тэндэ ошожо амархы болиной. Үшөө ой соо түймэр гараад, тэндэх гэрнүүд хуу галдаа.

Гурбан жэлы саад тээ манай захиргааны гулваа Валерий Цыбикович Дамдиновы үүсхэлээр нотагымнай лама Дандар ламбай ном уншажа, аршаанаа арюусаа. Залуу хүүбүүд ошожо аршааны захуур хуу сэбэрлээ. Тыгээд «Аршаан», «Казачий», «Ургы», «Бульжамуур» гэжэ ТОС-нууды грант бэшэжэ шүүсэн мүнгөөр брус абтажа, нотагымнай эдэбхитэд хоер гэры торхон хана босхоогоо.

Саашадаа нотагымнай зон гэр

бүлөөрөө гү, али Үбэр-Зөөхэйн дунда сургуули дүүргэгшэд анги ангаараа мүнгэ суглуулжа эхилээ. Шадха зон барилгын модо шулуугаар туслаа. Мүнөө зун гэрнүүд хушагдаа, фундамент хэгдээ, пол потолоогты болоо. Гэрнүүды досоо газанаасань шэрдэхэ шэрэ абтанхай. Саяар шэрдэхэ гэжэ түсбэлгэдэнхэй. ТОС «Казачий» мүнөө жэл шүүсэн мүнгөөрөө генератор, осо бүлэжэ гаргадаг насос абха гэжэ хөөрэлсэнхэй. Гарха жэл Аршаанымнай барилга дүүржэ, хүн зомнай урдын шэнгээрээ аршаан хүртэжэ, бээ аргалуулжэ эхилээ.

Тэрнээс гадна нотагымнай зон Дандар ламбайты сугтаа Онгины булагы эхин дээр үхэр мал гэшэхүйн түлөө тойроод хашаа баряа. Хашаагынь хуу шэрдээ. Тэр гэсээр булагы осо ехэ болсон шэнгэ үзэгдэдэг. Онгины булагы эхин дээрэ жэл болгон Бултамар дасангымнай ламанар Лусад тахидаг заншалты.

Үшөө «Жаргал сургуули» гэжэ ТОС-ын гэшүүд сургуулиингаа сурагшадты Дэрэстын булагы эхиин хуу сэбэрлээд, хашаалаа, шэрдээ.

Саяхан, июль сарын сүүлдэ манай Нуур-Түхэм тосхоны хойд үзүүры ажасугшад Шэнэстын булаг сэбэрлэжэ, баса хашаа баряа.

Энэ ехэ сайн, хэрэгты ажал хэгдэжэ байхад нотагымнай зон урматы байнады.

Евгения ТАРБАЕВА,
Үбэр-Зөөхэй нотаг

ТҮРЭХЭН НЮТАГЫМ МЭДЭХЭГҮЙЛТЭ, ТҮХЭРЕОН БУРГАСТАЙН ТЭГ ДУНДА...

«Түрэхэн нютагай шорой алта» - гэж урданай үгөөр, хүн бүхэнд өөрийн нютаг эгээл хайханаар ходоодоо ханагдадаг.

Би мүнөө манай Бургастай нютагай тала дайдаар, хада модоор ябажа, аяншалхыгтай уринаб. Урдын сагта ехэ бургаанатай, олон булагуудтай газар байхан, тиигээд Бургастай гэж нэрэтэй юм.

Новосэлэнгэ хотонхоо зүүн хойшоо долоон модоной газарта Бургастайн айлнууд ажлуудаг. Аяншалгаяа Сагаан Шулуунһаа эхилбэл, харгын баруун талада Айраг гэж хада - угай обоон, саашаа Гозогор Сагаан - малай обоон. Үндэр, модогуй хада, сайраад харагдагша хадаа иимэ нэрэтэй болоһон байгаа еһотой. Энэ хаданһаа баруун хойшоо буугаа наа, Хара Тогоон хүрэхэт, нэгэ заа урагшаа ябабал Талын Харгана - Асын дасан болоһоно. Хойшоо ошоодоо Баруун Хүндэ хүрэхэбди. Модотой - нарһа, хуһа, нөөг бурганһатай хүндэй болоно. Алирһа, нархагууд элбэг ургадаг. Баруун Хүндээн

хадын оройдоо үнэндөө модоор хэһэн геодезическэ вышка байдаг хэн, бидэ үхибүүд тэрээн дээрэ гаража, иишэ тиишээ ойр тойрон харагша байгаабди. Вышкэһээ баруулжаа буухада Табан Шобогор болоно - Сагаан Жалга нютагай зоной тахидаг обоон. Харин зүүн тээшээ ябабал, талаар нүгөө хадада хүрэнэбди, Шобогор - Үхибүүдэй обоон, Бургастай тосхоной баруун талаһаа болоно. 50-60-аад онуудаар ехэл саһатай байдаг байгаа, бидэ үхибүүд энэ Шобогор хаданһаа үбэлдөө сана шаргаар холжорогшо нэмди. Перын хэмэл сана шаргануудтай, тиигээд ахамар хубүүд шарга дээрээ хэбтээд бидэ багашуулые нюруундаа хуулгаад айлай хашаа хүрэтэр доошоо ошогшо хэн. Залхуурангүй баһал дээшээ оройдонь гарахабди.

Зай, саашаа хойшоо, ябал даа Баян Сагаан обоондоо. Манай эжы Радна - Цыбик Бадмацыреновна Баджинова хөөрдэг хэн: «Баян Сагаание тахидадаа, заахан байхадамни, үбгэдүүд буунуудаа баринхай, һыез-һыез гэж байгаад обоогоо гороолдог бэлэй». Тэрэн

ямар удхатай байгаа юм, мүнөөнэй сагта мэдэхэ хүн үгэй байнал даа. Саашаа Түргэн Дабаагаар дээшээ ошонобди. Аюулта дайн соогуур эхэнэрнүүд энэ дабаанһаа модо бэлдэдэг байгаа - мори тэргэ, шаргаар. Бадма-Ханда хээтэй Бальчинова (Дашинимаева) бэрхэ ажалша, юумэнһээ айхагүй хадаа, ашаатай морио дабаа руу гүйдэлөөр ябуулшадаг байгаа юм, гэж эжы хэлэдэг хэн. Моринь юумэндэ торожо унабал, аймшагтай байгаал даа.

Түргэн Дабаагаар хойшолбол, Обоотын дабаанда хүрэнэбди - Сарамай обоо. Тэндэһээ Урда Сарам, Хойто Сарам, Дунда Сарам гээд үбһэ сабшадаг газарнууд болоно. Анхандаа артель, колхозууд бии боложо байхада, дайн соогуур эдэ газарнуудаа хахалжа, тарягаа тарьдаг байхан. Хойто Сарамһаа саашаа Түмэр Дарааша - урдын сагта метеорит унаһан газар гэдэг. Обоотын дабаанһаа дээшээ «хараар» тахидаг Эрэшүүлэй обоо.

Тэндэһээ зүүлжээ Буурагшан гэжэ ехэ обоон, орой намар, үбэлдөө бууралтан харагдадаг хадаа

иимэ гое нэрэтэй хада юм. Энэ хадаһаа доошоо буугаад Бургастайн эхин хүрэнэбди. Наашаа болоходоо Даржаг Толгой хүнүүдэй угай обоо, тиигээд Субарган «Лхабачодон». Энэ Субурганһаа зүүн таладань - Зүүн Бургастайн гол, эндэ Хүрдэтын поли, Шэхэртын поли, тиигээд Хохюуртын дабаагаар Зүй гэжэ нэрэтэй газарта ошоодо болоно. Субурганһаа доошоо Дунда Бургастайн зүүн таладань Алтан Толгойдоо ерэнэбди. «Заа үхибүүн байхадамни, нэгэ хүгшэн багашуулые дагуулаад энэ обооо тахидаг байгаабди» - гэжэ, эжы жэл бүри обоодоо гарадаг хэн. Мүнөө бидэ үхибүүдын Эжын обоо гээд тахинабди. Алтан Толгойн нэрэнь алтан харганаһаа удхатай юм гү даа, гэжэ ханагшаб. Тэрэ хадын урда талаһаань үдхэн алтан харганаа ургадаг байгаа ха.

Зай, мүнөө Зүйн дабаанай хадануудаар наахарта хүрэнэбди. 60-аад онуудаар наахарай полидоо шэниэ таринхай байха, бидэ үхибүүд алирһанда ошоодо, тэрээгүүр гарахабди. Ехэл үдхэн, үндэр, найн ургадаг байгаал даа, шэнисэм-

най!

наахарһаа хадын хаяагаар ходо урагшаа ябаад лэ. Бэрхэ баабайдаа ерэнэбди. Энэ обоон июниин эхээр тахидаг. Хадын хоер талада ажа хууһан зон, Пусаадангаархын Бэрхэ баабайһаа саашаа Сэлэнгэ мүрэн тээшээ буужа, тэндэхи обоогоо тахидаг, харин Бургастайн зон Баршагар обоодоо ошожо мүргөөд, хаяадань найр нааданаа зонхилдог.

Баршагарһаа дошоо буугаад, Урдахи булагта ерэнэбди. Найхан сээр аршаандал адли уһатай бэлэй. Нэгэ аюултай аадарай һүүлээр булагтай эхиле ехэ лай шорой даражархео, тиигээд уһаниинь ондоо тээһээ зааханаар гараад, зунай ааяма халуунда шэргэшэнэ.

Үнэндөө Урда булагта огород тарихада Эрдэниин Шоймпол баабай харадаг байгаа, Бадмасу Эрдыневна Дымчиковай абань болоно.

Тиигээд лэ, Сагаан Шулуундаа бусажа, аяншалгаяа дүүргэл даа.

**Должид РАДНАЖАПОВА,
ажалай ветеран,
Бургастай нютаг**

Агуухэ дайнда ябаһан Илалтын сэрэгшэдтэ мүнхэ дурасхаал

ДАЙНАЙ БААТАР ДАБА-НИМА ГОМБОЕВ

Сэлэнгын аймагай Жаргаланта нютагта дайнда ябаһан хүбүүдтээ, илалтын сэрэгшэдтэ зориулагдана 45 мм үхэр буу тодхоотой. 350-аад гаран хүүбүүдэй нэрэ нийлээтэй. Илалтын Үдэр гэрэл зурагуудынь аша зээнэрын омгорхон үргөөд ябадаг.

Тэдэнэй нэгэн Гомбоев Даба-Нима 1923 оной ноябрийн 10-да Очиржабай Гомбын Согтын Санжидай гэр бүлэд түрэнэ. Уг унгын 17 зуун жэлдэ Байгал далайн хойноһоо ерэнэн "зүүнэй зургаан эсэрын зон" гэжэ түүхэдэ ороһон Булагад буряадуудай готол - буумал угай Хоогойтон омогтон болоно. Миний урда Даба-Нима Гомбоевай Улаан Армиин сэрэгтэй дэбтэрын байна. Дайнай эхилхэдэ, тэрэ оройдоол 17 наһатай хүбүүн ябаһан байна. 1942 оной эхээр сэрэгтэй албан-абтагдаа. Үбэр Байгалай анжуурай 77 дохи Түмэр замай халаада амяараа 257-дохи Хэлхээ холбооной батальоний 3 дахи рото байгуулагдаа. Эгээл тэндэ шэнэ мэргэжэл шэлэжэ абаа. Дайшалхы замынь 321-дэхи Стрелково дивизидэ эхилжэ, Сталинградтай байлдаанда сэхэ бууба. Гайтай ехэ тулалдаан 1942 оной зун болоһон. Волго, Дон мүнрэнүүд шадар наа ерэнэн сэрэгшэд улаан дүлэн соо ороо. Энэ ехэ буудалдаан соогур эхлхээ холбоо татаха, таһархадань холбохо гэжэ мэтэ ажал ябуулагдаа. Эндэ нүхэрнай "Сталинград хамгаалһанай түлөө" түрүүшынгээ медал-шагнагдаа. 1943 оной декабрийн 8-да "Алдар солын" III шатын орден үбсүүндэнэ үлгэгдэбэ. Үнэмшлэгэ со-нь иигэжэ бэшээтэй: - "1943 оной ноябрийн 21-нэй байлдаанда шархатаашы наа, Долгенский гэжэ нюта-гай хажууда дайсанай үхэр буугай буудан - нэрээн

соо шуһаа адхажа ябаад холбоо байгуулжа даабарияа дүүргээд совет сэрэгшэдтэ диилэжэ эхилхэдэл, шархаяа боолгохоео ошоо". I шатын "Алдар солын" орден 1944 оной август соо болоһон байлдаануудай түлөө абаа. Марьямполь гэжэ нютагай хажууда аргагүй ехэ дайн дүлэн соогур 18 дахин телефоной утаһа холбоһон байна. Маниохын хажууда 17 дахин утаһа холбожо шадаа. Утаһан ехэ һайнаар хүдэлөө. Манай сэрэгшэд олон дайса-даа даража шадаа.

Германида 1945 оной майн 15-да "Эсэрын дайнай" II-шатын орденээр шагнагдаа. Данса соонь иигэжэ бэшээтэй: - "1945 оной апрелин 24-дэ Берлин абалгын шанга байлдаанда Брицшадар 19 дахин утаһа холбоо. Немецүүдэй хэрэглэжэ байһан 44 метрэй кабель оложо хэрэглээ". 1945 оной апрелин 26-да фаустпатроноор фашистуудай нэгэ танк, хоер пулемет, 7 дайсание һалгаагаа. Ти-хэдэ оройдоо 21-тэй хүбүүн ябаа. Владимир Тогочиевич Банзаракцаевтай дурдалга-ар Даба - Нима ахай иигэжэ хэлээ нэн: - "Намае коман-дирни Рейхстаг тээшэ холбоо татахыемни дүүргээ наа, гурбадахи "Алдар солын" нэгэдхи шатын ордендо хүртэхэш гэжэ урмашуулаа. Тиигээд тэрэ командирни алуулһан юм. Тээд хайшан гэхэб даа!". 1943 оной март болотор 321-дэхи дивизи 82 нуурин газар сүлөөлөө. 20-оод мянган немецүүдые плэндэ абаа, олон техникэ

гэхэ мэтэ. Украинын Запорожье хото сүлөөлһэнэй түлөө «Запорожско» гэжэ нэрэтэй 82-дохи гвардейскэ дивизи болоо. Тэдэ зон мание тэбэрин уггадаг, тааладаг бэлэй гэжэ Семен Дугарон бэшэнэ. Даба - Нима Гомбоев Польшын Лодзь хото сүлөөлһэнэй түлөө И.В. Сталинай баярай бэшэгтэ 1945 оной январин 19-дэ хүртөө. Тиигээд 1946 оной майн 9-дэ «Варшавые сүлөөлһэнэй

түлөө", 1945 оной майн 2-то "Берлин эзэлһэнэй" түлөө медальнуудаар шагнагдаа, үшөө "Эсэрын дайнда Германие илаһанай түлөө" шагналшые бии.

Олон гол мүнрэнүүдые гаталһан гэжэ "Улаан Армиин сэрэгтэй" дэбтэр соонь бэшээтэй: Северный Донец, Днепр, Буг, Днестр, Варта, Одер. Хэрэм - хотонууды абалсаа: Познань, Кюстрин. Даба-Нима Гомбоевай дай-

шалхы зам Сталинградһаа Берлин хүрэтэр болоно. Дайнаа дараад, даагааһа хүлдээд, баатар сэрэгшэ үшөө нэгэ жэл Германида алба гараһан байна гэжэ бэшээтэй. Эгэшэдэ эльгээнэн гэрэл зурагайн саана: 1946 оной августын 15 гэжэ тэмдэглээтэй. 1946 оной һүүл бага-ар Даба-Нима Гомбоев түрэл нютагаа бусажа ерээбэ.

Дайнай эхилхэдэ, Тэлым-нэй нэрэмжэтэ колхоз-миллионер байһан юм. Талха тарья аргагүй ехээр ургуулдаг байгаа. Эндэһээ 350-гаад эршүүл дайнда ябаа. Нютагаархид Улаан армиин сэрэгшэдтэ самолет ба танк-нууды бүтээлгэдэ 250 мянган түхэриг оруулһан, 205 мори Ленинградска фронт эльгээнэн юм.

Дайнай һүүлдэ Даба - Нима Гомбоев Абаганад угай, Борсохан омогой нютагайнгаа басаган Аюшеева Мэдэгма Шагдуровнатай айл бүлэ түхээржэ, гурбан һайхан үритэй болоһон юм. Ехэ басаган Дари 1947 ондо түрөө. Хүдөө ажахын дээдэ һургуули дүүргээд, Захааминай Алексей Юсудуровта хадамда гаража, 6 үхибүүдтэй болоһон юм. 1949 оной Цырен-Хандань 2 басагадтай болоо. Угаа залгуулха 1953 оной Баяр хүүбүүнийн олон жэлдэ Сулхарын дунда һургуулида багшаар ажаллаһан юм. Могсохоной Гэлэлаа Гунсуеватай Булад хүүбүүнтэй, 9 ашанартай, гуша, дүшэнэрын тоогүй олон ааб даа... Даба-Нима Гомбоев үхибүүдэйнгээ үшөөл бага байхада, 1965 оной феввалин 25-да 42-тойдоо наһа бараһан юм.

Дайннаа бусажа ерээд Даба-Нима 20 жэл амиды мэндэ ябахадаа, түрэл колхоздоо аргагүй ехэ ажал хэжэ, хүндэтэй хүн ябаа. Колхозой правлениин гэшүүн байгаа. Үүлтэртэй үнөөдэй, моридой фермые ударидагшаар хүдэлөө.

1949 оной ноябрь соо СССР-эй Хүдөө ажахын яаманай Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан, Семен Буденныйн барюулһан гоёор нийлээтэй буутайшые гэлсэгшэ. "Рейхстагай доро аргагүй ехэ хадагалаатай архи дээрэ сэрэгшэд буужа, дээжэһээнэ хүртөө хэмди"- гэжэ хөөрһэн байгша. Энэ 4 жэл соо дайнда ябахадаа, юеншые үзөө юм ааб даа.

«Огонек» сэтгүүлэй түрүүшын хуудаһанда 1948 ондо дүрэ зурагань гаража, бүхы СССР гүрэн соо суурхаа бэлэй.

Вера АЮШЕЕВА,
ажалай ветеран,
Жаргаланта нютаг

УЯНГЫН ДОЛГИНУУД УРАН ШҮЛЭГЭЙ ДОЛГИНДО

Аюшеев Солбон Дамдинович, 1960 ондо Буриадай АССР-эй Закаменск хотодо түрэн. Захаамнай аймагай Үлэгшэнэй дунда нургуулида, Зэдын аймагай Петропавловкын ород нургуулида нуража, дүүргээд, Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ-гэй бурад хэлэ бэшэгэй факультеттэ орожо, тэрэнээ дүүргэнэйнгээ удаа «Бурад үнэн» сониндо хүдэлөө.

1985 ондо Сэлэнгын аймаг эльгээгдэж, 1999 он болотор «Сэлэнгэ» гэжэ бурад хэлэн дээрэ гарадаг «Улаан Сэлэнгэ», хүүлшын жэлдэ «Сэлэнгэ» нэрэтэй сониной редактораар ажаллаа. 1996 онһоо 1999 он болотор Сэлэнгын аймагта «Уламта» гэжэ бурад хэлэн дээрэ гарадаг телепрограмма найруулан дамжуулдаг байгаа.

Шүлэгүүдэйнгөө согсолбори болгожо хоёр ном хэблэлдэ гарганхай.

Мүнөө үедэ Гусиноозёрскын ГРЭС-эй пресс-албанай хүтэлбэрилэгшөөр ажаллажа байнхай.

1984 онһоо СССР-эй, Россин журналистнуудай холбооной гэшүүн.

Сагай шарай

Үүрээр ерэнэн нойрмог нюуртай үглөөнэй Шарайень танижа яданаб манан соо. Шэжэр мүшэд соо эмнһэн үүрэй солбоной Үнгөө буурахын ажалланаб толон соо...

Манатаһан нойрмог талын хүнажа, Үнжэгэн хүнжэлөө нэхэжэ сэлмэхэдэн, Морилно үдэр - шүүдэрээр нюураа угаажа Үүлэн аршуулаа үлгэнэ номин тэнгэридэ...

Халуун наранай нуладаһаар хуухада Бүрхтэнэн үдэшин шарай танинаб. Хадын оройгоор мүнгэн нарын буухада Бухиндаһаар уярма нойртоо абтанаб...

Үдэрэй жаргал

Үүр сайжа байхада нүдээ нээжэ, хэрээд, Үсгэлдэрөө ухаандаа бусаан эрьюулнэб... Ушар бүхэнһөө удхатайень бэдэрээд, Үнгрһэн үдэрэй жаргал эдлэнэ мэдэрнэб...

Эртын наранай сонхоор шагаан игаахада Элдэб шубуудай шииганахые шагнанаб. Энхэржэ һэриһэн ашынгаа үүдээр шагаахада Эрдэни үриез эрхэлүүлхээ яаранаб...

Газаамнай нэбшээ һалхин үлөөнэ. Гулабхаанууд гэрэй дээгүүр нуушанхай. Горхоной дэргэдэ хүүхэн хэнишьеб хүлөөнэ Гээгээ нюрган дээгүүрээ нэбинхэй...

Үдэрэй наранай шанха дээрээһээ шарахада Үһнэшэдшые һүүдэрээ бэдэрэн нуушана. Үүлэнэй саагуур үе болоод нюугдахадань Ххибүүд үрдижэ, бухалаа шэрээд абаашана...

Хэнэйшыеб гэрһээ гоёор эдэлнэ дуун. Хүбшэһөө турлааг шангаар хаахирна. Голый эрьөөр хатаржа гараһан адуун Гүйдлөө шангадхан инсагаалжа саашална...

Хүдөөгэй хоёр

Хүдөө хууринда, хуушаршаһан гэртэ Хөөрхы хоёр түрэдхидөө орхёод, Хэжэ шадаха хэрэг ажаллаа олоод, Хото руу хүбүүдын ябаашоо булта - Хорёогоор дүүрэн малтайн орхёод...

Хорёогоор дүүрэн малтайн орхёод, Хүбүүдын хэлэбэ доро дохёод, Ерэжэ байхабди - бү ханаагаа зобогты,

Бээндээ таанар нарин ябагты... Хүшэр хаань, хэлэгты, хонходоод...

Хүшэр хаань, хэлэгты хонходоод, Гэнхэндэн түрэлхид түбэгшөөд, Газаа досоохи гэрэй ажалаа Хэжэл байна үдэр бүхэн хоюулаа - Эсэхэ тээшээ харгы тээшэ харашоод...

Эсэхэ тээшээ харгы тээшэ харашоод, Эхэ эсэгэ нэгэтэ бэшэ зогсоо нэн. Хөөрхэн заахан ашанаараа ханашоод, Хүбүүдтээ, абаад эрэхын дурдаа нэн. «Сүлөө үгы...» - гэнэн харюу дуулдаа нэн.

«Сүлөө үгы...» - гэнэн харюу дуулдажа, Хөөрхы хоёр нулимсаяа аршаа нэн. Хорёо дүүрэн малай ажалаа дүүргэжэ, Халуун сайгаа галдаа сүршэн үргэжэ, Хүүгэдэйнгөө ерэхы хүлөөн үлөө нэн.

Хүүгэдэйнгөө ерэхы хүлөөн үлөө нэн. Хойто ханын гунгарбаа соо носоһон һүлдэ зулын гэнтэ анин унтархада, ханаа зобоод, хурагшалан хонходожо, Хүбүүнэйнгөө үбдэһэниие мэдэ нэн...

Хүбүүнэйнгөө үбдэһэниие мэдэжэ, Нютагайнгаа дайдын эзэдтэ хандаа нэн. Заншалай ёһоор уула, обоодоо гаража, Хири мориень наманшалжа хийдхээ нэн, нахюуһыень таримдажа даадхаа нэн.

нахюуһыень таримдажа даадхаа нэн. Наманшалжа, хүнэһын татан бусаагаа. Найдал дүүрэн ханаатажа ябаһан Түрэлхидэй ханаан сэдхэл амараа - Хүбүүнэйнь бэеын тамир заһараа.

Хүбүүнэйнь бэеын тамир заһараа. Хүүгэдөөрөө хүбүүд гэртээ ерэнэ. Хөөрхэн үринэр үрдилдэжэ тэбэринэ Хайратайхан таабай, төөби хоёроо. Хүбүүдэй бодол хүдөө байдал эзэлнэ.

Хүбүүдэй бодол хүдөө байдал эзэлнэ. Наһатай хоёроо абаад ошохоо хүсэнэ. - Нютагаан нүүхэгүбди хээээдэш, - Нэгэн дуугаар тэдэ хоёр хэлэнэ. Хорёогоор дүүрэн малай ажал хүлөөнэ...

Хорёогоор дүүрэн малай ажал хүлөөнэ. Хуушаршаһан хүдөөгэй модон гэртэ Хөөрхы хоёр халуун сайгаа үлөөнэ, Ундаа баряад, оройшые байг, эртэ, Хүдөөгэй ажалаа яаруулгүйгөөр эхилнэ...

Жара дээрээ...

Гэшхэлэ гэшхэлһээр, Гарашабаб жара дээр... Гүрэлөө наһан эшхэрһээр - Гүйжэл байна, түлхихээр...

Үетэн сасуу нүхэдни Үлзтэйш, - гэнэ, юундэшыеб. Үелжэ хууһан гансамни Үбгэрөөш гэнэгүй, дорюуншаг...

Хэды тиигэбэш, нюухагүйш, Хэнээ мүнгэн һамбайгаа. Хүрөө гэжэ хуухагүйш Хүүгэдшн тууха шамайгаа...

Аша, зээнэр нюргандаш Аһалдажа халанагүй. Анхаржа хойшоо харахадш - Ара таладаш мүнүүд үгы...

Жэлнүүдшн сэдхэлыешы Журамдуулан тэгшэлээ. Жаран орьёл хүтэлнүүды Жэгдэ дабан гэшхэлээш...

Эгсэ рабжуун дээрэһээ Эрбелдэжэ харана - Эжы абынгаа холоһоо Энхэржэ байхыень танинаш...

Зэрэлгээтэн үнгэрнэ Балшар наһанай үдэрнүүд. Залитайгаар гэшхэлнэ Бардам залуу нүхэдүүд...

Эгшээ дүүнэр урматай Эрын соло дуулана. Үринэр таабайдаа дуратай Үндылдэжэ нануулна...

Хээээш найдам гансамни - Наһанаймни тулгуури. Хэдыш ууртай байхадамни Сэдхэлэймни тэнсүүри.

Жарадахи дабаан дээрэм Жүдхэлдэн ябажа гарабабди. Жама ёһоор - рабжуун дээрэһээ Жаргалай орон харабабди...

Гороо

Дасан соо гороо хээбди ашанартайгаа. Хүрдэ бүхэни эрьюулээбди гараараа. Дахажа гүйһэн томо нохой хашартайгаар Хүүхэдыем үнэрдэнэ амаараа...

Хаража байгаад, бодолдомни ерэнэ. Хаанаһаабдаа, хэтын нирванаһаа, Хүүхэдтэмни хэншыеб, мэдээ эльгээнэ. Хэнэй байһани ойлгоногүйб. Хаанаһаа...

Үринэрэйнгөө нохой дахаад гүйлдэхэдэн, Үнэншээр бодол түрэнэ саанаһаа... Дээрэһээмнай хаража байһан элингсэгүүднай Дасан буугаад, зальбаража байһандал, заяанһаа...